

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

مرکز بهشهر

پایانامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته الهیات و معارف اسلامی

گروه فقه و مبانی حقوق

عنوان پایانامه

بررسی فقهی، حقوقی محاربه در اسلام

در مقایسه با تروریسم

در نظام بین المللی و سیستم حقوقی انگلستان

استاد راهنما: دکتر محمدحسین شعبانی

استاد مشاور: دکتر سیدعسگر حسینی مقدم

زینب منصوری

تیرماه 1392

اینجانب زینب منصوری دانشجوی ورودی سال 89 مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات (گرایش فقه و مبانی حقوق) گواهی می‌نمایم چنانچه پایانامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته‌ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و مأخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده‌ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می‌دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

زینب منصوری

1392/4/22

اینجانب زینب منصوری دانشجوی ورودی سال 89 مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات (گرایش فقه و مبانی حقوق) گواهی می‌نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایانامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب و... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب و... به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

زینب منصوری

1392/4/22

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق این موضوع پایانامه متعلق به دانشگاه پیام نور می‌باشد.

تیرماه 1392

تقدیم به

این پایان نامه را اول به صاحب عصر (عج) تقدیم می کنم.

اوست که در طول زمان نگران و دلسوز تمام بشریت است.

جمعه ها را به انتظارت نشسته ایم آقا جان؛ و تمام روزها را به انتظار جمعه می نشینیم که شاید این جمعه چشمانمان به جمال بی مثالان روشن گردد و جهان با ظهور شما امن و آرام گردد.

و دوم به روح پدر مهربان و دلسوزم تقدیم می کنم که می دانم او نیز دغدغه ی آرامش انسانها را داشت و چه زیبا به من می گفت: دخترم علم بیاموز و مبادا از علم آموزی خسته شوی که زندگی تاریک خواهد شد. علم بیاموز و سعی کن گره ای هرچند کوچک از مشکلات مردم بگشایی.

روح شاد پدر خوبم

سیاس گزارى

سپاس خداوندی که حکیم و عادل است و جهان را منظم آفرید و قوانین کامل و جامعی را برای زندگی هرچه راحت تر بشریت در اختیار آنها گذاشت تا با سلامت کامل در مسافرخانه دنیا زندگی کرده و با توشه ای گرانبها به خانه اصلی خود باز گردند.

و سپاس او را که به ما بندگان خود عقل را هدیه کرد تا با چراغهای علم منور گردانیم و خود و دیگران را برای بهتر زیستن در این دنیا یاری کنیم.

و سپاس او را که موجود نازنینی را برای یاری خواستن و توسل در بین ما همانند خورشیدی تابان به امانت گذاشت تا تشنگان راه حقیقت را به وسیله ای آن بزرگوار و با دستان شفابخشش، روح و جان سیراب کند، سلام بر امام عصر خورشید همیشه تابان جهان.

و سپاس او را که چشمان ما را در سرزمینی گشود که خاکش با خون جوانان پاک آبیاری شده و باغبانانی همچون امام راحل (ره) و جانشین برحقش دارد.

و سپاس خداوندی که مرا یاری فرمود که بتوانم قلم در دست بگیریم و چند خطی بر کاغذی بنویسیم شاید بتوانم قطره ی کوچکی باشم که به دریای علم انسانها بیوندم.

و سپاس خداوند مهربانی را که بزرگوارانی را به من شناساند که یاری این عزیزان، اشتیاق مرا دو چندان و دستام را توانایی بخشید. استاد مهربان و دلسوزم، آقای دکتر محمدحسین شعبانی (استاد راهنما) و استاد بزرگوار و محترم آقای دکتر سید عسکری حسینی مقدم (استاد مشاور) و همچنین اساتید خوب و مهربانم، آقای دکتر مردان قلی زاده (استاد زبان) و آقای علی محمد بیگ زاده (مدیر گروه حقوق جهاد دانشگاهی اهواز).

و همچنین مادر صبور و برادران خوبم (محمد، عباس، حمزه، کمال) و تمام دوستان عزیزم که مرا در به پایان رساندن این تحقیق کمک نموده اند، امیدوارم خداوند متعال، روز به روز بر عزت و دانش و کرامت این عزیزان، بیافزاید. آمین رب العالمین.

چکیده

امنیت در جهان مسأله‌ی بسیار مهمی است که اهمیت آن بر هیچ کس پوشیده نیست و ایجاد ناامنی در جامعه وحشتی را به بار می‌آورد که ادامه زندگی را مشکل و حتی ناممکن می‌سازد چه ناامنی جانی، چه سیاسی، چه اقتصادی، چه فرهنگی و جرم محاربه و افساد فی الارض در اسلام و تروریسم در جهان امروز جرائمی هستند که در ایجاد ناامنی رتبه اول را به خود اختصاص می‌دهند، که در فصل اول و دوم بطور تقریباً مفصلاً در مورد این جرائم (محاربه و تروریسم) توضیح داده شده است.

محاربه و افساد فی الارض در فقه و قوانین اسلامی از جمله جرائمی است که شارع مقدس بخاطر ایجاد ناامنی و وحشت در جامعه، محکوم و عاملان را به شدت مجازات می‌کند. و برای تحقق این جرم گرچه شرط داشتن و بکارگیری اسلحه توسط فقها و به تبع قانون ذکر شده است. اما در منبع اصلی (قرآن کریم)، نتیجه‌ی جرم که همانا ایجاد وحشت عمومی است، جرم (محاربه) در نظر گرفته شده و عاملان را محارب با خدا و رسول معرفی نموده و آنها را مستحق اشد مجازات می‌داند.

تروریسم نیز با تمام تعاریف مختلف خود، یک چیز را در لابلای تعاریف به گوش همه می‌رساند و آن ترس و رعب عمومی که تروریستها با ایجاد آن زندگی مردمان را بر این کره خاکی، سخت و گاهی ناممکن کرده اند.

در قوانین جزائی برخی کشورها از جمله در قوانین کامن لا انگلستان بنابر اهمیت امنیت، قوانینی وجود دارد که علاوه بر تشابه آنها به جرم محاربه در اسلام، نشان از شدت برخورد علمای حقوق با ناامنی است. که در آخر فصل اول دو نمونه از این قوانین ذکر شده است.

محاربه و افساد فی الارض، را برخی یک عنوان و برخی دیگر دو عنوان دانسته اند که البته اگر بتوان آن را دو عنوان دانست، شاید بهتر بتوان، ابهامات و مشکلات در مورد قوانین مصوبه را برطرف کرد و راحت تر با تروریسم تطبیق نمود.

محاربه و افساد فی الارض و تروریسم در واقع جرائمی هستند که تشابه زیادی به هم دیگر داشته و با مقایسه آنها می‌توان قوانین جامع تر و کامل تری تدوین نمود.

واژگان کلیدی: محاربه- اسلام - امنیت - تروریسم

فهرست

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
کلیات.....	۳
فصل اول: محاربه.....	۶
۱-۱ تعاریف لغوی و اصطلاحی.....	۶
۱-۱-۱ تعریف لغوی.....	۶
۲-۱-۱ تعریف اصطلاحی.....	۸
۲-۱ جرم و آثار محاربه در شرع و قانون.....	۹
۱-۲-۱ محاربه در قرآن.....	۹
۲-۲-۱ محاربه در احادیث.....	۱۳
۳-۲-۱ محاربه از دیدگاه فقها و قانون.....	۲۱
الف - فقهای شیعه.....	۲۱
ب - فقهای اهل سنت.....	۲۵
۴-۲-۱ بررسی برخی واژه ها.....	۲۷
الف - تجرید سلاح (برهنه کردن یا کشیدن سلاح).....	۲۷
ب - إخافۃ الناس (ترساندن مردم).....	۲۸

- ج - اهل ريبه: (افراد مشکوک و متهم)..... ۲۹
- د - ضعف و ناتوانی ۳۰
- ه - لصّ (دزد) ۳۱
- و- قطاع الطريق (راهزنان) ۳۳
- ز- محاربه و افساد فی الارض ۳۴
- ۵-۲-۱ ارکان و انگیزه در محاربه ۴۱
- ۶-۲-۱ آثار جرم محاربه ۴۳
- ۱-۶-۲-۱ راه های اثبات جرم محاربه ۴۳
- ۲-۶-۲-۱ مجازات محاربه ۴۴
- ۳-۶-۲-۱ علل سقوط مجازات ۴۵
- ۷-۲-۱ همکاری و شرکت و معاونت در جرم محاربه ۴۶
- ۸-۲-۱ دادگاه صالح ۴۷
- ۹-۲-۱ مواد ۱۸۶ و ۱۸۷ و ۱۸۸ قانون مجازات اسلامی ۴۷
- ۳-۱ جرائم رابری و برگری در کامن لا ۴۹
- خلاصه فصل اول ۵۲
- فصل دوم: تروریسم ۵۶
- ۱-۲ تعاریف لغوی و اصطلاحی ۵۶
- ۱-۱-۲ تعریف لغوی ۵۶
- ۲-۱-۲ تعریف اصطلاحی ۵۷

- ۵۸ ..... ۲-۲ تعریف تروریسم از منظر صاحب‌نظران
- ۶۱ ..... ۳-۲ تعریف تروریسم در معاهدات بین‌المللی و منطقه‌ای
- ۶۱ ..... ۱-۳-۲ سازمان ملل
- ۶۴ ..... ۲-۳-۲ سازمان کنفرانس اسلامی
- ۶۵ ..... ۳-۳-۲ کنوانسیون اتحادیه عرب
- ۶۷ ..... ۴-۳-۲ کشورهای عضو جنبش عدم تعهد
- ۶۷ ..... ۴-۲ تروریسم در قوانین داخلی کشورها
- ۶۷ ..... ۱-۴-۲ ایران
- ۶۹ ..... ۲-۴-۲ انگلستان
- ۷۱ ..... ۳-۴-۲ آمریکا
- ۷۲ ..... ۵-۲ جرم‌شناسی، ریشه‌شناسی تروریسم و اقدامات مشابه
- ۷۲ ..... ۱-۵-۲ ریشه‌شناسی تروریسم
- ۷۵ ..... ۲-۵-۲ جرم‌شناسی تروریسم
- ۷۵ ..... الف - شاخصه‌های جرم تروریسم
- ۷۶ ..... ب - ارکان و انگیزه در تروریسم
- ۷۷ ..... ۳-۵-۲ اقدامات مشابه
- ۷۷ ..... الف - جرم سیاسی
- ۷۹ ..... ب - جنگ
- ۸۰ ..... ج - ترور

- د - جنایات سازمان یافته فراملی ۸۱
- ه - عملیات انتحاری ۸۲
- ۶-۲ تروریسم از نگاه اسلام ۸۳
- ۱-۶-۲ موضع اسلام در قبال تروریسم ۸۳
- الف - امنیت از نگاه آیات و روایات ۸۴
- ب - واژه ی تروریسم در مکتب شیعه و اهل سنت ۸۷
- ۲-۶-۲ اقدامات اسلام بر علیه جرائم مشابه ۹۰
- الف - محاربه ۹۰
- ب - بغی ۹۰
- ج - فتک ۹۰
- د - اغتیال ۹۲
- ۳-۶-۲ جهاد و دفاع مشروع 93
- الف - جهاد 93
- ب - دفاع مشروع ۹۹
- ۴-۶-۲ جنبشهای آزادی بخش 102
- الف - جنبش های آزادی بخش در حقوق بین الملل ۱۰۳
- ب - نهضت های آزادی بخش از دیدگاه امام خمینی ۱۰۵
- ۵-۶-۲ عملیات شهادت طلبانه ۱۰۷
- ۷-۲ انواع تروریسم و مجرمان تروریستی و دادگاههای رسیدگی کننده ۱۱۰

۱۱۰	.....انواع تروریسم	۱-۷-۲
۱۱۳	.....انواع مجرمان تروریستی	۲-۷-۲
115	.....دادگاههای صالح	۳-۷-۲
۱۱۶	.....الف - دادگاه داخلی	
116	.....ب - دادگاه بین المللی	
119	.....خلاصه فصل دوم	
127	.....فصل سوم: مقایسه تروریسم و محاربه	
127	.....۱-۳ تعریف جرم از نقطه نظر مذهبی و عرفی	
131	.....۲-۳ مقایسه تروریسم و محاربه از لحاظ لغوی	
131	.....۳-۳ مقایسه محاربه و تروریسم در اصطلاح و تعاریف	
132	.....۴-۳ مقایسه برخی واژه های بکاررفته در محاربه و تروریسم	
135	.....۵-۳ مقایسه ارکان و انگیزه در جرائم محاربه و تروریسم	
138	.....۶-۳ مقایسه ریشه های جرم محاربه و تروریسم	
141	.....۷-۳ مقایسه شاخصه های محاربه و تروریسم	
141	.....۸-۳ مقایسه اقدامات مشابه در محاربه و تروریسم	
142	.....۹-۳ تقسیمات جرائم تروریستی و مقایسه آن با محاربه	
143	.....۱۰-۳ انواع مجرمان تروریستی و مقایسه آن با محاربین	
143	.....۱۱-۳ دادگاههای رسیدگی کننده به جرائم تروریستی و محاربه	
144	.....خلاصه فصل سوم	

148.....	فصل چهارم: جمع بندی و پیشنهادات
155.....	منابع
155.....	منابع فارسی و عربی
162.....	منابع لاتین
163.....	سایتها
163.....	نرم افزارها
164.....	چکیده به انگلیسی

مقدمه

امروزه دنیای ما درگیر مسئله ای است که علاوه بر مشکلات عدیده ای که برای ساکنان این کره خاکی پدید آورده است، مردم را دچار وحشتی نموده که هر آن انسانها را از زندگی ناامید می سازد، وحشتی که دامنگیر انسانها از هر قوم و نژاد و دین و مذهبی شده است، شاید با نگاه اول این پدیده شوم، سیاسی بنظر برسد شاید هم حقوقی ولی با نگاهی عمیق تر در می یابیم که این معضل دامن امنیت سیاسی و اقتصادی و فرهنگی و روابط ملل و دولتها را گرفته است و بنابر موقعیت، یکی از این مسائل را، بر زمین می کوبید، و لرزه اش را بر جان و جسم انسانها می اندازد و آرامش را از آنها گرفته و خرابیهایش را همچون تابلویی زشت و ترسناک بر دیوار زمین می آویزد تا هم وحشتش را ماندگار سازد و هم عبرتی باشد برای ساکنان زمین، و چه فراوانند عبرتها و چه اندکند عبرت گیران (امام علی(ع)) و این پدیده همان تروریسم که حتی نامش نیز تلخی مزه اش را برچشندگانش و تصور چهره ی وحشت آورش را بر شنوندگانش، به یاد می آورد!

خداوند در قرآن کریم در سوره نور آیه ۵۵ بر استقرار دین و امنیت کامل و حکومت مؤمنان بر زمین، وعده می دهد و این نشان از عظمت؛ امنیت و آرامش است، زیرا که خداوند متعال در آخر امنیت را برای تمام زمین توسط مؤمنان راستین خواستار است.

امنیتی که با وجود پدیده شوم تروریسم، معنای واقعی خود را از دست داده و اگر وضع به همین منوال پیش رود، واژه امنیت، را می توان واژه ای افسانه ای دانست که آیندگان، برای فرزندان خود همچون قصه ای شیرین، تعریف خواهند کرد خداوند در سوره مائده آیه ۳۲ جزای محاربین مفسد فی الارضی که امنیت جامعه را به هم می زنند با شدیدترین وجه بیان می فرماید تا ناامنی بر زمین حکم فرما نباشد. محاربینی که در واقع با ایجاد ناامنی و سلب آرامش مردم، به جنگ با خدا و رسول خدا می روند و با سعی در ایجاد افساد در زمین، سد راه گسترش رسالت رسول خدا می شوند. مفسدین فی الارض که همان محاربین و ناامن کنندگان جامعه از همه لحاظ چه اقتصادی و سیاسی و فرهنگی، چه جسمی و روانی هستند در واقع همان تروریستهایی می باشند که امروزه ذهن علمای حقوق و سیاست و اساتید علوم اجتماعی و حتی روانشناسها را به خود درگیر کرده اند.

همانهایی که هزاران سال پیش خداوند متعال در قرآن کریم در موردشان به عنوان مفسدان فی الارض سخن به میان آورده است، مفسدانی که زمین را ناامن می کنند و محاربینی که به جنگ مردم و خدا و رسولش می روند و آرامش مردم را می گیرند: که خبر آنچه پیش از ما و بعد از ماست و نیز دستور زندگی ما در قرآن است. (امام علی (ع))

کلیات

این پایان نامه که با عنوان "بررسی فقهی و حقوقی محاربه در اسلام در مقایسه با تروریسم در نظام بین المللی و سیستم حقوقی انگلستان" می باشد، درصدد است تا تشابه محاربه و افساد فی الارض در اسلام را با تروریسم بیان کرده و همچنین گذری به دو ماده در قانون جزای انگلستان که شباهت به جرم محاربه در اسلام دارد، داشته باشد. و در بین مطالب سعی بر این است تا با اشاره به نظر بزرگان و قانون در مورد محاربه تعریف محاربه و موارد مربوط به آن را به چالش کشیده تا اگر اشکالات یا نواقصی در این بین باشد، مرتفع گردد و در آخر با جمع بندی و پیشنهادات، کمکی در رفع این نواقص و اشکالات کرده باشد.

بنابراین در تعریف این مسأله و بیان **سوالهای اصلی** تحقیق اینگونه می توان گفت که: محاربه جرمی در فقه و حقوق اسلامی است که برای آن مجازاتهای سنگین چون اعدام و قطع دست و پا در نظر گرفته شده است و فاعل این جرم، محارب و مفسد فی الارض نام دارد، محاربه در لغت به معنای جنگیدن و البته افساد فی الارض به معنای «تباہ کاری در زمین است، این اصطلاح در آیه ۳۳ سوره مبارکه مائده آمده است: «همانا کیفر کسانی که به محاربه با خدا و رسولش بر می خیزند و برای فساد بر زمین می کوشند...» . در ماده ی ۱۸۳ ق.م.ا محاربه چنین تعریف شده : «هرکس که برای ایجاد رعب و هراس و سلب آزادی و امنیت مردم دست به اسلحه ببرد محارب و مفسد فی الارض می باشد؛ اما در نظام بین المللی و سیستم حقوقی کشورهایمانند انگلستان و امریکا واژه «تروریسم» از نظر آثار و شرایط تحقق آن به واژه محاربه در حقوق اسلامی نزدیک می باشد. لذا سؤال اصلی که به ذهن متبادر می گردد این است که **اولاً** مفهوم دقیق و شرایط جرم محاربه در حقوق اسلامی کدامند؟ ثانیاً تروریسم چیست و تعریف آن در نظام بین المللی و حقوق کشورها کدام است؟ و **ثالثاً** آیا می توان تروریسم را همان محاربه دانست، تفاوتها و تشابهات آنها با هم دیگر کدامند و سؤالاتی دیگری مانند اینکه آیا محاربه همان افساد فی الارض است؟ آیا در حقوق اسلام، محاربه با تمام شرایط و تبعات و مصادیق بطور کامل تعریف شده است؟ آیا با توجه به شباهت بین محاربه و تروریسم می توان قوانین کامل تر و تعریف مناسب تری برای تروریسم داد؟

پدیده تروریسم، پدیده‌ی نوظهوری نیست بلکه از ادوار گذشته بوده و در مقایسه با جامعه‌ای امروزی، شکل جدیدتر، وسیع‌تر و متنوع‌تری پیدا کرده است و تروریسم بین‌المللی در مقایسه با تروریسم ملی به دلیل آسانی ارتباطات فرامرزی، شکل جدیدتر و حتی جنبه فراملی به خود گرفته است و از طرفی دیگر در حقوق اسلام به جای واژه تروریسم به محاربه و فساد فی الارض پرداخته است. نزدیکی این دو عنوان به همدیگر و وجود تشابهات و تفاوت‌هایی بین این دو و همچنین وجود ابهام در مقررات ق.م.ا در خصوص محاربه و افساد فی الارض و صدور آراء متناقض در محاکم باعث هرچه با اهمیت‌تر شدن موضوع می‌گردد. مطمئناً دین مبین اسلام راهکارها و قوانین محکم و کارگشایی در مواجهه با این مشکل بیان نموده است که با مقایسه احکام و قوانین مدون و غیرمدون در اسلام در رابطه با محاربه و نظرات بزرگان و حقوقدان برجسته، می‌توان راهکارها و قوانین جدید و مفیدتری تصویب نمود.

با توجه به آنچه در پیش بیان شد، می‌توان فرضیه‌های این تحقیق را اینگونه ذکر نمود.

(۱) تروریسم مفهومی نزدیک به محاربه و افساد فی الارض در حقوق اسلام است اما از نظر شرایط تحقق و مجازات آن تفاوت‌هایی وجود دارد.

(۲) در نظام حقوقی کشورها از جمله انگلستان و آمریکا و نظام بین‌الملل با توجه به اهمیت نظم در این سطوح، شرایط و تبعات و انواع آن پیش‌بینی شده است.

(۳) در حقوق اسلام هرچند که محاربه تعریف و شرایط و تبعات آن مشخص شده است. اما در تطبیق بعضی مصادیق آن با محاربه ابهاماتی وجود دارد.

(۴) وجه مشترک محاربه و تروریسم، ایجاد رعب و وحشت در عموم و اخلال در امنیت و نظم جامعه بعضاً داخلی یا خارجی می‌باشد.

(۵) وجه افتراق محاربه و افساد فی الارض و تروریسم در اعمال مجازات آن بدین شرح که در حقوق اسلام مجازات محاربه و مواردی که در حکم آن می‌باشد (قتل و بریدن دست و پا و ...) اما در حقوق کشورها و نظام بین‌المللی برحسب مورد، مجازات متفاوت است.

(۶) در سیستم حقوقی انگلستان (کامن لا) قوانینی وجود دارد که شباهت به قوانین موجود در مورد محاربه در قانون جزای اسلامی، دارد.

با توجه به آنچه که قبلاً مطرح گردید می‌توان اهداف این تحقیق را به شرح زیر بیان نمود:

- ۱) معرفی هرچه بیشتر احکام فقهی و بیان شرایط دقیق جرم محاربه و مقایسه آن با تروریسم در نظام حقوقی بین المللی و برخی کشورها
- ۲) بیان تبعات (مجازات) مرتکبین محاربه در حقوق اسلام و مجازات تروریسم در نظام حقوقی بین الملل و سیستم حقوقی برخی کشورها
- ۳) بیان مشترکات و تفاوتها و برطرف کردن ابهامات موجود در مقررات جزای ایران در خصوص محاربه و افساد فی الارض
- ۴) بررسی رویه قضایی ایران درخصوص شرایط تحقق محاربه و مجازات آن و مقایسه آن رویه های قابل اعمال در نظام بین المللی و سیستم حقوقی برخی کشورها مانند انگلستان
- ۵) تعمیم حکم و مجازات محاربه در دنیا و بیان راهکارهای جدید در مقابله با تروریسم با کمک احکام محاربه در اسلام.

در این پایان نامه کوشش نموده ام که با تعریف و توضیح در مورد هر یک از جرائم محاربه و تروریسم، علاوه بر بیان هر کدام، مقایسه ای بین این دو داشته باشد تا علاوه بر تبیین تشابهات و تفاوتها، به یک نتیجه ی قابل توجه برسم، لذا در فصل اول، کاملاً به موضوع محاربه پرداخته و تعاریف و توضیحات و ابهامات جرم محاربه را مورد بررسی قرار داده و در فصل دوم، به موضوع تروریسم پرداخته ام، و در فصل سوم این دو (محاربه و تروریسم) را با هم مقایسه نموده و در آخر با یک جمع بندی و ارائه پیشنهادهایی، پایان نامه را به پایان رسانده ام. که امید دارم خداوند مهربان مرا در رسیدن به هدفم که همان توضیح و اثبات عام و جامع بودن احکام اسلام است، رسانده باشد.

فصل اول: محاربه

محاربه یکی از جرایمی است که بخاطر ایجاد رعب عمومی، در اسلام بسیار مورد توجه قرار گرفته است؛ علمای شیعه و سنی به اتفاق محارب را مستحق مجازات سنگینی می دانند؛ که البته قریب به اتفاق ایشان دلیل را آیه ۳۳ سوره مائده که در مورد محارب و مفسد فی الارض است و همچنین احادیثی می دانند که در نزد ماست و در این زمینه کمتر اختلاف دارند ولی متأخرین در زمینه یک یا دو عنوان بودن آیه اختلاف دارند و قانون مجازات اسلامی ایران تابع متقدمین است.

۱-۱ تعاریف لغوی و اصطلاحی

۱-۱-۱ تعریف لغوی

محاربه مصدر باب مفاعله است از ماده حرب که در اکثر لغت نامه ها آنرا به معنی جنگ، منازعه، مخاصمه، نبرد و از این قبیل معانی آورده اند. بنابراین محارب را به معنای جنگ کننده و ستیزه گر و مقاتل و مبارز بیان کرده اند.

در مفردات آمده است: الحرب یعنی جنگ که معروف است. اصل واژه حرب، تاراج و غارت و ربودن غنایم جنگ است سپس هر تاراجی حرب نامیده شد. اشتقاق معنی حرب یعنی کارزار و ربودن و خشمگین شدن از مصدر الحرب است. و قد حرب یعنی او (حریب) یا غارت زده شده و تحریب: آتش جنگ افروختن است (اصفهان، ۱۳۸۳: ۴۶۴)

الحرب: نقیض السلم (صلح و آشتی) و اصلها الصفه کانهما مقاتله (مبارز) و فلان حرب فلان: ای محاربه (به معنی محارب اوست). و فلان حرب لی: ای عدو محارب (به معنی دشمنی جنگجو برای من است). (ابن منظور، ۱۴۱۴: ۳۰۳)

ابن اثیر در "النهایه" بیشتر آن را به معنای غارت و همچنین غضب آورده است. به طور مثال

آورده است: الحرب بالتحريك: فهب مال الانسان و تركه لا شى له (غارث مال انسان بطوريكه هيچ چيز براي او نماند.) الحارب المشلح: أى الغاضب والناهب الذى يعرى الناس ثيابهم(حارب مشلح يعنى غاضب و غارت‌گري كه لباس‌هاي مردم را از تن آنها در مي آورد) و آورده در حديثي از امام علي (ع) كه براي ابن عباس نوشته اند: " لما رايت العدو قد حرب " اي غضب (يعنى هنگامي كه ديدى دشمن غضبناك شد) و آورده در حديث حديبيه" و الا تركناهم محروبين "اي مسلوبين منهوبين (يعنى آنها را در حالي كه مسلوب و غارت شده بودند ترك كرديم. (جزري ابن اثير، ۱۳۶۷: ۳۵۸)

در "مجمع البحرين" اينگونه آمده است: الحرب باسكان الرء واحد الحروب وهي مقاتله و منازله. يعنى حرب به معنى يكي از جنگ هاست و آن:مقاتله و مبارزه و منازعه مي باشد.(طريحي، ۱۳۷۵: ۳۷)

الغيومي الحرب را مقاتله و منازله مي دانند. و همچنين وقتي گفته مي شود: قامت الحرب: يعنى در مواردى كه امر شدت گيرد و خلاصى از آن سخت شود.(الفيومي، ۱۴۱۴: ۱۲۷)

در "التحقيق فى كلمات القرآن" اينگونه ذكر شده است: الحرب: اصول ثلاثة احدهما: السلب (غارث) و الاخر دويبه و الثالث المجالس، فالاول:الحرب و اشتقاقها من الحرب و هو السلب (غارث)، يقال حرب به ماله و قد حرب ماله، أى سلبه حربا (يعنى او را با جنگ و دعوا غارت كرد) (المصطفوي، ۱۳۶۸: ۱۸۳) و گفته: در فارسي به آن ستيز مي گویند و اگر اين مفهوم مستمر و مداوم باشد به محاربه از باب مفاعله تعبير مي شود.(۱۸۴)

و در فرهنگ لغات ديگر محارب به معانى: مقاتل، مبارز، ستيزنده، ستيزه گر، جنگ کننده، جنگنده، رزمنده، جنگجو نقل شده است و محاربه به معانى: منازعه، مخامصه، جنگ، نبرد، پيكار، ستيز آمده است.(سعیدی، ۱۳۸۵، قيم، ۱۳۸۴، دهخدا، ۱۳۸۵)

و در لغت به زبان انگليسي نيز:

(مبارز)^۱ = (محارب)^۲

(جنگ، جنگ کردن، جنگیدن، مبارزه کردن)^۳ = (محاربه)^۴ بیان شده است. (حییم، ۱۳۸۸: ۵۸۸)

۲-۱-۱ تعریف اصطلاحی

محاربه در احکام اسلامی و نزد فقها در باب حدود آمده و به عنوان جرمی که دارای مجازات معین می باشد تعیین شده است و اصطلاحاً به جرمی گفته می شود که در آن مجرم (محارب) به کشیدن سلاح برای ترساندن مردم اقدام می کند و در واقع فقها بیشتر به تعریف و تعیین مجازات محارب پرداخته اند.

محارب در مکتب اهل بیت کسی است که سلاح به دست گیرد و ناامنی ایجاد کند (یاغی) خواه در شهر باشد خواه در خارج آن. (قرشی، ۱۳۵۲: ۱۱۴)

در "مجمع البحرین" محاربه اصطلاحاً این گونه آمده که: عند الفقها کل من جرد السلاح لاختافه الناس فی بر او بحر لیلاً او نهراً ضعیفاً کان او قویاً من اهل الریبه اولم یکن، ذکر کان او انثی فهو محارب (در نزد فقها هر کسی که سلاح بر کشد برای ترساندن مردم خواه در خشکی یا دریا، شب یا روز، ضعیف (ناتوان) یا قوی، اهل ریبه (معروف) یا نه، مرد باشد یا زن محارب است) و جرم او محاربه است. (طریحی، ۱۳۷۵: ۳۷)

محارب کسی که علیه مسلمانان سلاح حمل کند؛ کسی که برای ترساندن دیگران اسلحه بکشد، در خشکی و دریا، روز یا شب. (حسنی، ۱۳۸۹: ۴۴۸)

محارب در اصطلاح فقهی در حکومت اسلامی مجرمی که بر علیه حکومت یا احکام اسلامی بر

1 combatant-
2 mohareb-
3 fighting-
4 moharebe-